

PÜHA MAA MAAGIA VÕIMUSES

Maailmas on palju paiku, mille puhul öeldakse, et need on pühad, erilised ja lumuvad. Kuid vaid ühte neist kutsutakse pühaks maaks. Iisrael jätab oma ajaloo- ja kultuuripärandi rikkuse ning religioosse sügavusega igale siin käinule igaveseks kustumatu jälje. See on reis, mida mäletad kogu elu.

tekst Riina Luik fotod Riina Luik ja Iisraeli Turisiamet
graafika Helle-Mai Pedastsaar

Kell on vaevalt kümme hommikul, kuid kohale voorival rahvahulgal ei näi lõppu tulevat. Üksteise võidu haaratakse vaateplatvormil paremaid positsioone, kaamerad surisevad, fotoaparaadid plöksivad lakkamatult – igast ilmanurgast kohale sõitnud naeratavad ja rahulolevad turistid sätivad end hommikupäikeses kümbleva Jeruusalemma panooraami taustale.

Ma seisan Õlimäel, puhtast kullast kupliga Kaljumõe särab

kui taevasiniste mosaiikkividega pühamumüüride kohale laskunud päike, veidi vasemale jäävad Jeesuse hauakiriku tuhmid kontuurid ja linna kõrgeimal künkal uhkeldab Taaveti kindlus. Templimäe läänekülje varju jääb kuulus Nutumüür, paremale rohetavate oliivipuudega Ketsemani aed ning otse mu jalge ees – nii kaugele kui pilk ulatub – laiub silmi pimestavalt valgete hauaplaatidega juudi kalmistu.

Seda kitsukest maariba – Iisraeli, suurt osa Jordaaniast ja

ÕLIMÄEL

Siit avaneb Jeruusalemmale kauneim vaade. Esiplaanil on juudi kalmistu, kombe kohaselt jäätavad lähedased iga külaskäigu märgiks hauale kivikese.

Juuda hõimud Moosese juhtimisel pärast 430 aastat kestnud vangipõlve Egiptuses ja 40 aastat väldanud kõrberännakuid lõpuks siamaile jõudsid. Nimi Iisrael on saanud samuti otse Jumalalt, kes andis selle Jaakobile – mehele, kes pani aluse juutide kaheteistkümneme suguvõsaliinile. Israeliitideks hakati kutsuma ka tema järglasi.

Religioosne ja rahvastikuline kirjusus on püha maad saatnud kogu selle eksistentsi vältel: on ju tegu inimkultuuri hälliga, mis koos Babüloonia, Assüüria, Pärsia, Rooma, Kreeka ja Bütsantsiga on vundamendiks kogu tänapäevasele kultuurimaailmale. Ideaalne asukoht Aasiasse, Aafrikasse ja Euroopasse suunduvate kaubateede ristumiskohal lõi ühest küljest soodsad tingimused linnade tekkeks ja õitsenguks, kuid teisalt tõi see sajandite jooksul kaasa lakkamatuid sõdu ja inimeste kannatusi.

PÜHAMAST PÜHAM

Need, kelle jaoks on iidse Jeruusalemmas vaimsust ja religioosust liiga suurtes annustes või kes soovivad näha pigem ultramoodsat ja ööelust pulbitsevat Iisraeli, peaksid kindlasti võtma reisisihiks Vahemere-äärse Tel Avivi kui püha linna. Jeruusalemm jääb selleks, mis ta on, ega muutu kunagi. Pigem muutud sina, või lahkud siit pettununa.

Jeruusalemma ajalugu ulatub 5. sajandisse eKr, mis teeb sellest ühe vanima linna maailmas. Kuid mitte ainult väärikas vanus, vaid ka oluline koht maailma kolme mõjuvõimsa usundi – kristluse,

MOONIVÄLI

Kevadel ärkab kõrb ellu ja mäenõlvad kattuvad imeliste lillevaipadega.

OLIIVIPUUD KETSEMANI AIAS

Siin pidas Jeesus oma viimase palvuse enne ristilöömist.

MUDAMERE ÄÄRES

Tegelikult Surnumere ääres, mille muda on tugeva ravitoimega ja vesi ei lase uppuda.

islami ja judaismi – sünnipaigana ning nende pühakirjades talletatud sündmuste toimumispaigana teeb Jeruusalemmast selle, mis ta on – pühamaist pühama.

Judaistidele on Jeruusalemm riikliku ja rahvusliku järjepidevuse sümbol: siin asub nende esimese kuninga – Taaveti – rajatud esimene Juuda riigi pealinn ning Morija ehk Templimäele ehitas omakorda tema poeg, kuningas Saalomon, esimese judaismi usutempli, mis oli ühtlasi maailma esimese mono-teistliku (ainujumalasse uskuva) religiooni pühakoda. Just siin lõi Jumal kuue päevaga maailma ning selle maa tolmust lõi Jumal enda näo järgi esimese inimese – Aadama.

Kristlaste jaoks on hindamatult tähenduslikud hilisemad tra- ☉

gilised sündmused, mis on seotud Jumala poja Jeesuse kannatuste, ristilöömise ja ülestõusmisega. Muslimite ja juutide ühise esiisa Aabrahami poeg Ismael on aga kaheteistkümne araabia hõimu esiisa ning Kaljumošee kohal leidis aset koraanis kirjeldatud prohvet Muhamedi kohtumine Allahiga.

NAUDINGUID KÕIGILE MEELTELE

Jeruusalemm on turisti jaoks põnev ja vaheldusrikas: märkamatult liigid araablaste võrratute *souk*'ide lõhnadest joobnuna, värvikirevusest ja kaubaküllusest pimestatuna rahulikkureligioossesse, pikkade oimulokkide, kõvakübarate ja mustade mantlitega ortodokssete juutide kvartalisse Kotelisse. Siin piiravad sind sinitaeva all katuseräästasse tõmmatud lehvivate kirjute õlasallide-rätikute asemel kallid juveelipoed ning Nutumüüri poole tammuv harras rahvamass. Veel veidi edasi minnes leiad end aga juba kristlaste kvartalist – kobarasse koondunud pühakodade ja templite rägastikust, otse Jeesuse hauakiriku juurest, võrratutelt kaubatänavatelt ja koh-

NUTUMÜÜR

Siin ei nuta juudid mitte oma pattude, vaid alanduse pärast, et nad kuningas Taaveti ehitatud Templimäele – oma rahvuslikku pühamusse – minna ei või, sest seal on muslimite mošeed.

KOLGATA TEE

Iga huviline saab Jeruusalemmas ise läbi käia Kristuse kannatuste raja kuni hauakirikuni.

VAGAD MEHED

Kotelis ehk juudi kvartalis kohtab palju põneva väljanägemisega ortodoksseid juute.

vikute-restoranide keskelt. Lase tänavakaupmehel pressida endale topsitais värsket sügavpunast granaatõunamahla ning jaluta läbi Jaffa väravate välja – sind tervitab jälle uus vaatepilt: rohelisesse aedadesse uppuvad luksusvillad otse linnamüüri külje all. Kuigi jah – sellel, mis turistile puhas rõõm, on kohalike jaoks argielus mõru mekk man: et ohtliku religioosse kokteili plahvatamist ära hoida, on vana-linn jaotatud nelja siinse suurima religioosse kogukonna – juutide, kristlaste, muslimite ja armeenlaste – kvartaliteks.

Alles Iisraelis saan ma aru religioosete suveniiride äri mas-taapsusest ja ligitõmbavusest. Olgu tegu imetiilukesse pudelisse pandud püha Jordani jõe veega (millega ristiti Jeesus ja tema jüngrid), oliivipuust nikerdatud jõulusõime või krutsifiksidega, Taaveti tähtede või imekaunite ikoonidega – valik on lõputu ja ostjaid murdu. Mina muidugi nende seas.

LAINETEL HÕLJUDES

Üks juudi anekdoot räägib Surnumere kohta nõnda. Lapselaps küsib vanaisalt, kui vana too õigupoolest on. Vanaisa vastab: “Kui olin nii vana kui sina praegu, oli Surnumeri pelgalt haige, kuid mitte veel surnud.”

On legendide ja anekdootidega kuidas on, kuid teada on, et Surnumere soolade- ja mineraalide-

rikast põhjamuda kasutati juba muistse Egiptuse vaaraode palsa-meerimisel, sellest valmistatud ilutooted kuulusid muistsete valitsejannade iluarsenali, selle toimet peeti sigivust parandavaks ning just siin asusid teadaolevalt maailma vanimad kuurordid. Uskumatult sügav meri (kuni 380 meetrit) on n-ö jäänuk iidsetel aegadel siin mühisunud Vahemere voogudest. Aegade jooksul meri taandus ning vaid ühe magedaveelise toitjaga – Jordani jõega – jäänud hiigelveekogu muutus üha soolasemaks. Kuni lõpuks elu sellest täielikult kadus.

Kuid iga näiliselt halva asja juures on alati ka midagi head. Tavalisest mereveest ligi üheksa korda soolasema ja ääretult rikka mineraalse koostisega Surnumere vesi ja muda rakendati 1970. alguses kosmeetikatööstuse vankri ette ja see on toonud suurt tulu nii Iisraelile kui ka Jordaaniale.

ELAT – VÄLJATEENITUD MÖNUS PÜHKUS

Jõudmine kristallselge veega Punase mere ääres asuvasse Elatisse on pärast nädalapikkust üliintensiivset ajalootundi tõeliselt kosutav kogemus. Siinseile rannamõnudele annavad erilise nüansi arvukad veespordivõimalused ning neile, kes ise toruujujama või sukelduma ei söanda minna, pakub suurepärase ülevaate Punase mere rikkalikust floorast ja faunast veealune observatoorium, lastele aga meeldib kindlasti delfinaarium, Kuningate linn, Timna oru looduspark – vaevuge vaid end lamamistoolilt üles kergitama.

Alles pühal maal saan õiget aimu, kui läbipõimunud on õhtu- ja hommikumaaade kultuurid, rahvad ja religioonid tegelikult ning kui lähestikku on meie juured. Veel mitu nädalat hiljem oma reisimuljeid kokku võtta püüdes tajun hinges sellist emotsioonide ja muljete virvarri, mille sarnast pole tundnud juba ammu. Kuid kas ei peakski üks reis olema just selline – meelde jääv kogu eluks? ■

PÜHA MAA

• Nõnda nimetatakse kogu Iisraeli, suurt osa Jordaanias ja osa Egiptusest, mis on otseselt seotud piiblis ja koraanis kirjeldatud sündmuste ja isikutega.

• See on geograafilis-ajalooline piirkond, mis on märkimisväärselt mõjutanud maailma kultuuri-, aja- ja religioonilugu ning on kolme suurusundi – judaismi, kristluse ja islami – sünnikohaks.

• Iisraeli riik loodi 14. mail 1948. aastal Briti krooni all olnud Palestiina riigi pooleks jagamisel.

• Pealinn Jeruusalemm (riigi haldus- ja finantskeskus on Tel Aviv).

• Elanikke 7,28 mln.

HEA ABILINE

DK Eyewitness Travel. Jerusalem & The Holy Land

Värskendatud sisu ja piltidega reisijuht käsitleb peale Jeruusalemma põhjalikult kogu Iisraeli, Jordaanias ja ka suurt osa Egiptusest ning lisaks Süüriat, Saudi Araabiat, Türgit ja Küprost, mis kõik ajalooliselt ja geograafiliselt seotud otseselt maailma kolme tähtsaima usundi – kristluse, islami ja judaismi – tekke ja arenguga. Raamat keskendubki eelkõige religioosset ja kultuurilist aspektist olulistele paikadele, kuid annab hulgaliselt praktilist nõu kõiges, mis reisimisega kaasneb. Raamat tuleks läbi lugeda kindlasti enne reisi, et omada mingitki ülevaadet ja tunda taustu, nii et kohapeal jääks rohkem aega nähtava nautimiseks.

